

OM DEN SYLLABISKE SKRIFT HOS DE ØSTLIGE CANADISKE ESKIMOER

Af lektor ved universitetet *Robert Petersen*

Forfædrene til det alfabet, som vi bruger i dag, har på et eller andet tidspunkt angivet hele stavelser.¹ Af disse stavelsesskrift udvikledes bogstavskrift, der i flere former bredte sig til Europa. Det latinske alfabet har siden bredt sig over store dele af verden. På mange sprog rundt omkring i verden benyttede man i de senere århundreder det latinske alfabet, når man lavede nye retskrivninger, enten fordi disse sprog manglede skrift, eller også fordi man fandt det praktisk at kunne skrive sproget med latinske bogstaver ved siden af den oprindelige retskrivning.

Ved visse indianske sprog havde de hvide dog så meget besvær, når de prøvede at opbygge en retskrivning med latinske bogstaver, at de fandt det lettere at indføre særlige stavelsesskrift, som vi den dag i dag kan finde på nogle indianersprog.² Denne form for stavelsesskrift er ikke identisk med den billedskrift, som også kendes fra indianerne. En sådan billedskrift behøver ikke at angive ordene; men en række regler sikrer dog, at man kan tyde den rigtige mening.³ Den syllabiske skrift, der kendes fra de østlige canadiske eskimoer, er som selve betegnelsen antyder, en stavelsesskrift (syllabel = stavelse), idet hvert tegn angiver en stavelse.

Den syllabiske skrift er blevet omtalt som eskimoisk skrift,⁴ og det er rigtigt, at vi først og fremmest kender den som eskimoisk, idet den bruges i hele det canadiske eskimoområde, bortset fra Labradorkysten og det nordvestlige hjørne af Canada.⁵

Men denne skrift er ikke eskimoisk i sin oprindelse. Den blev udformet af missionær James Evans, udsendt af den canadiske metodistkirke blandt creeindianerne, idet han havde hovedkvarter ved Norway House ved den nordlige ende af Lake Winnipeg. Missionær Evans prøvede at oversætte bibelstykker til creernes sprog, men da han havde stort besvær med at lave alfabetskrift, udformede han omkring 1835 nogle geometriske figurer, der ved at ændre stilling kunne danne forskellige stavelser. De 44 stavelsestegn⁶ betegnede allesammen åbne stavelser, d. v. s. stavelser, der enten bestod af en vokal, eller også af en konsonant og en vokal. Denne stavelsestype egner sig ret godt til at gengive creeindianernes sprog, som ofte rummer en række åbne stavelser.⁷

I den syllabiske skrift, som vi kender i dag, og som kan ses på fig. 1, afviger anvendelsen af stavelsestegnene lidt fra de ældste, vi kender fra eskimoområdet, således svarer /a/ i dag til tegnet /u/ i de tidligere oversættelser, og /i/ i dag svarer til /e/-tegnet før, /u/ i dag til /o/. Diftongen /ai/, der i dag bruges kun undtagelsesvis, er tidligere angivet som /a/.⁸ Missionær E. J. Peck, der indførte skriften hos eskimoerne, var påvirket af engelske vokalers dobbelttydighed, og prøvede at præcisere sin anvendelse ved at sætte prik, bolle eller streg over tegnet, for dermed at udelukke den anden læsemulighed. Efterhånden gik disse prikker, boller og streger ud af skriften, mens den „særlige“ udtale blev bibeholdt, og fortrængte dermed den første form. De nuværende a-stavelser blev således tidligere skrevet med u-stavelsestegn med prik over. Prikken forsvandt, mens man for alvor begyndte at udtale den oprindelige /u/ som /a/. Disse tegn kender vi fra Pecks system, mens vi i virkeligheden ikke kender Evans' system. Derfor ved vi ikke, om denne dobbelttydighed af vokalerne, foroven omtalt som Pecks værk, ikke var direkte overtaget fra Evans' system. Flere ting tyder på, at Peck havde overtaget hele systemet så godt som uændret, idet Pecks eneste tilføjelse synes at være indførelsen af tegnene for va, vi, vu og vai.⁹

I denne skrift er vokaltegnene, som det kan ses på fig. 1, trekanter, *a* med spidsen til venstre, *u* til højre, *i* med spidsen opad og *ai* nedad. Med andre ord har *a* og *u* lodret symmetriakse, mens *i* og *ai* har den vandret. De konsonanttegn, der findes, danner forskellige stavelser ved på samme måde at ændre stilling. De symmetriske tegn danner en stavelse med samme vokal, hvis trekantspids vender til samme side som selve konsonanttegnet spids eller bue. De asymmetriske tegn danner stavelser på en lidt anden måde. De ændres fra a-stavelse til u-stavelse ved – som de symmetriske ved at spejlvendes; men ændres fra a-stavelse til i-stavelse ved en omvending om den vandrette akse, og ændres ligeledes fra i-stavelse til ai-stavelse ved en spejlven- ding. Når man blot husker forskellen mellem de symmetriske og asymmetriske tegn, er systemet meget let at lære (at skrive). Men man skal passe på, at det asymmetriske v-stavelsestegn som nævnt foroven er en senere tilføjelse, dannet ud fra det symmetriske p-tegn, og vendes på samme måde som det.

Stavelsesforklaringerne i denne artikel svarer til den nuværende anvendelse af stavelsestegnene. Dobbelttydigheden af Pecks (Evans') vokalanvendelse forbigås her, dels fordi den er uden interesse for de eskimoiske skrivevaner, dels fordi det ville være forvirrende at operere med to sæt vokalsystemer. Det må dog siges, at denne dobbelttydighed har spillet en rolle ved, at a-stavelserne dannedes fra u-stavelsestegnene.¹⁰ Det er muligt, at det var ved denne lejlighed, at de oprindelige „a“-stavelser blev til ai-stavelser for siden at glide ud af det faste tegninventar. Som omtalt indeholder creesproget mange åbne stavelser, men lukkede stavelser forekommer dog.

Stavelseskema - tainerit nakinere.

a ◁	u ▷	i △	ai ▽	
ka b	ku d	ki p	kai q	k ^b
ga l	gu J	gi f	gai 7	g ^b
pa <	pu >	pi ^	pai v	p ^c
va <	vu >	vi ^	vai v	v ^c
ta C	tu D	ti n	tai U	t ^c
ma L	mu J	mi F	mai 7	m ^c
na e	nu o	ni o	nai o	n ^e
la e	lu o	li e	lai o	l ^e
ra s	ru ?	ri ~	rai ~	r ^s
sa h	su f	si f	sai h	s ^h
ja b	ju <	ji >	jai s	j ^b

1. Pecks system: Peckip agdlariausia.

˘ e ' < ˘ σ ' n p n ' ˘ σ <
 u na pa ng ni k ti ki tai or ni k pa(a)

˘ σ ˘ σ ' L ˘ σ ˘ σ ' ˘ σ ˘ σ ' ˘ σ ˘ σ
 u vam nut ma tu v lu gu a ni vu ga/ a ni vunkga

Ved sådanne stavelser afsluttes en stavelse ved at skrive en ikke-stavelsesdannende konsonant som *potens*. En sådan anvendelse vil være ret nem i et sprog, hvor de lukkede stavelser er sjældne. Ved indførelsen af systemet hos eskimoerne viste det sig, at de mange lukkede stavelser gjorde det vanskeligt at gennemføre potensanvendelsen.

Omkring 1840 opdagede europæiske hvalfangere nye muligheder på Cumberland Sound i det sydlige Baffin Island, og siden kom de jævnligt til denne fjord, hvor de fik anlagt en hvalfangststation. Der boede mange eskimoer i dette fjordkompleks. Uden egentlig at have foretaget tælling anslog man folketallet til ca. 2000. Der kom efterhånden mange skibe, og mange eskimoer begyndte at arbejde i sommertiden for hvalfangerne. I tidens løb blev der flere gange fremsat ønske om at få sendt en missionær til denne fjord, og i 1857 om sommeren tog en herrnhutisk missionær i Grønland, Mathæus Warmov, ophold på stedet, hvor han talte lidt over 290 eskimoer, idet der i årene før havde hærget voldsomme epidemier i dette fjordkompleks. Missionær Warmov vendte samme sommer tilbage til Grønland.¹¹ En grønlandsk kateket, Adam Bech fra Holsteinsborg, tilbragte et par år i Cumberland Sound som formand og tolk, men skulle samtidig udbrede kendskabet til evangeliet.¹²

Omkring 1885 kom den anglikanske missionær E. J. Peck til Cumberland Sound og grundlagde en missionsstation på Blacklead Island, Uummannarjuaq.¹³ Peck havde forinden, mens han var missionær hos eskimoerne ved Little Whale River på vestkysten af Ungavahalvøen, skrevet eskimoisk grammatik, som udkom i 1883, skrevet med syllabiske tegn.¹⁴ Fra Cumberland Sound bredtes så den syllabiske skrift til det sydlige Baffin Island og Hudson Stræde.

Men den skrift, der bredte sig, var ikke helt den samme som Pecks, der ved anvendelse af potensskrift, med prikker o. l. angav lukkede stavelser eller vokalerens åbningsgrad (jfr. fig. 1 forned). Det tunge system, som Peck anvendte, var en hel del mere præcis end de senere udgaver. Han fik oversat bibelstykker, og ved hjælp af skrivemaskiner og bogtryk blev der i Toronto udgivet bibelstykker, salmebøger og andre religiøse skrifter.¹⁵ Enkelte andre bøger blev også udgivet med syllabisk skrift, bl. a. en slags samfundslære,¹⁶ foruden enkelte oversættelser af bøger med religiøst indhold, bl. a. John Bunyans „Pilgrims Rejse“.¹⁷

Enkelte eksempler på Pecks egen skrift finder man på fig. 1 forned. En prik over „o“ (som Peck skrev det) skulle adskille /u/ fra „o“. En bolle over en i-stavelse, vist i „ti ki ti“ (ti ki tai), tager hensyn til, at „i“ på engelsk hedder „ai“ og ofte udtales således. Men disse specielle tegn, der er mere engelske end eskimoiske, har ikke forhindret skriften i at få fodfæste inden for eskimoområdet, men måtte så „udrenses“ i den videre udvikling af den syllabiske skrift hos eskimoerne.

Til trods for, at Peck indførte v-stavelsestegnet, forblev konsonantdifferentieringen ret mangelfuld. Der brugtes det samme tegn for de velære og uvulære lukke-lyde (k/q). Denne mangel blev i begyndelsen afhjulpet ved, at der blev skrevet „rk“ som potens foran en q-stavelse. Men efterhånden som anvendelsen af potenserne indskrænkede sig til ret tilfældige markeringer, ophørte denne distinktion i praksis, og forskellen kunne så kun afledes af sammenhængen i teksten. Den syllabiske skrift er således en skrift med delvis åbne læsemuligheder. I virkeligheden er den syllabiske skrift håbløs, når det drejer sig om isolerede ord, som det kan ses af fig. 2, eksemplerne e og f. Stavelsesbilledet „ka ni“ kan rumme 11 forskellige leksikalske ord, og stavelsesbilledet „ka pu“ 7 forskellige, selv om vi ikke har medregnet flertals- og totalsformerne. Flertal kan angives ved potensen „t“, men også dette tegn udelades ofte. Det er værre, at ental ofte ender på -q, og total på -k, da de to betegnes med samme tegn.

En anden sammenblanding viser sig ved anvendelsen af g-stavelsestegnet for stavelser, der begynder med /g/, /ng/ og /r/. Det sidste især vest for Hudson Bay. Umiddelbart ville man sætte denne sammenblanding i forbindelse med, at folk med fortune-r, dermed også en del engelsksprogede, kan være rådløse, når de skulle angive et ikke-rullet bagtunge-r mellem to vokaler.¹⁸ Men Peck brugte selv r-stavelsestegnet for et ikke-rullet bagtunge-r, og man må så søge en anden forklaring. Forklaringen kan være den, at intervokalisk /r/ vest for Hudson Bay, f. eks. hos iglulingmiut ved Fury and Hecla Strait udtales længere fremme i munden end hos os, og minder derved om hæmmelyden /g/.¹⁹ Det stemmer med, at det er vest for Hudson Bay, at r-stavelsestegnet erstattes med tegnet for g-stavelserne.²⁰ Ved at skrive potensen „nk“ foran et g-stavelsestegn, kan man angive en ng-stavelse. Samme potens foran *n* eller *m* kan angive såvel ngn og ngm som rngn og rngm.²¹

Der skelnes heller ikke mellem „ts“ og „ss“ (forlænget s). Det nye navn for den østlige del af det canadiske eskimoområde: Nunatsiaq, skrives således med med syllabiske tegn som „nu na si a(k)“. ²² Kleinschmidts „ss“ forekommer ikke i det område, hvor den syllabiske skrift anvendes.

Nogle eksempler på den simplifikation, som eskimoerne påførte denne skrift, vises på fig. 2a, hvor de to første i rækken viser Pecks måde at skrive på, de to sidste de senere faser. Også på eksempel c ser man de samme to faser af udviklingen. Men potenstegnene forsvandt ikke helt. Det skyldes nok et ønske om at markere forskellen på visse ord, der kan optræde i ensartede omgivelser, f. eks. „sermeq“ (bræ) og „simik“ (prop). Ved sådanne ord kan man engang imellem skrive potenserne for at markere en forskel, men de er ikke mere fast inventar, som de var i begyndelsen.

Det kan have haft indflydelse på anvendelsen af skriften, at de forlængede varianter af de stemte frikativer: r, g, l og v, ikke nødvendigvis er ustemte som i Grønland.²³

2. Det simplificerede system, i hvilket det bredte sig.

- a. $\text{D}'\sigma' <$ or ni k pa $\text{D}'\sigma' < \Delta$ o r ni k pa a $\text{D}\sigma <$ u ni pa $\text{D}\sigma < \Delta$ u ni pa a
- b. $\text{N J } \text{J}$ ti gu lu gu c. $\text{I}\sigma' \Delta'$ si ni k vik $\text{I}\sigma \Delta$ si ni vi d. $\text{I}'\Gamma' \text{I}'\Gamma'$ sirmik si mi k
 $\text{I}'\Gamma'$ si mi
- e. $\text{b} >$ 1. kaugpok, kâgpok, kápok, kapût,
ka pu kârpok, kâgpok, kapuk.
- f. $\text{b}\sigma$ kaungnek, kângnek, káne, kanek, káne, kaunek
ka ni kaungnek, kârnek, kanik, kanek, kânek
- g. $\Delta \text{C} \text{C}' \Delta \text{e} \text{e} \text{J}' \text{C} \text{L} \sigma > \text{'}$
a ta ta a na na lu tama ni put
- h. $\Delta \text{e} \Delta \text{L}' \text{D} \text{L} \text{L} \text{P}' \Gamma \text{e} \sigma \sigma' \text{e} \text{e} \text{L}'$
i nu vi ga u ga ga ki mi ranini nu na ga
inûvfiga ungagâvkit mêraunivnit nunaga
 $\Delta' \text{b} \text{L} \Delta \Delta' \text{C} \text{e} \text{P}' / \Delta \text{b} \text{L} \Delta \Delta \text{C} \text{e} \text{P}' \text{I} \Gamma \text{b} \Delta \Delta \text{L}'$
i rka maju ar ta rakit / i kamajua tarakit su mikalu a lu ga
erkaimajuartatâvkit sumîkaluardlunga.
- i. Δh asa isortok
~~agssak~~ $\Delta \text{I} \text{J}$ issortok
a sa agssak i su tu igssortok
- j. $\text{I} \text{e} > \text{'}$ $\text{e} \Delta \text{e} \text{e} \Delta \text{h} < \text{e}$ ' $\Delta \text{h} \text{J} \sigma' \Delta \text{I} \text{e} \text{e} \text{L}' \text{e} \text{e} \text{'}$
si la pu nu a na ri vi sa para a pi lu ni i siliraga nuna
silarput nuânarivigsarpara apivdlune íssilerângat nuna
- k. $\text{N P U} / \text{N P C} \Delta'$
ti ki tai ti kita i
- l. $\text{C} \text{L} \text{I}' \Delta \text{e} \text{J} \Delta \text{e} \text{L}'$
ta ma si i nu lu a ri si
tamavse inûvdluarise / tamavse inûvdluaritse

I eskimoisk sprog forekommer der mange lukkede stavelser, d. v. s. stavelser der ender på en konsonant. Når man ville bruge et system, hvor de enkelte tegn kun angiver åbne stavelser, må man forudsætte, at der vil være tendens til, at skriften reduceres til sine bestanddele. Den syllabiske skrift vil altid være upraktisk på anden vis. Man kunne naturligvis også have konstrueret tegn for lukkede stavelser, men det ville kræve fire gange så mange tegn ekstra, d. v. s. der ville kræves ca. 220 stavelsestegn, og det ville være betænkeligt. Det ville da være nogenlunde overkommeligt, hvis alle tegnene var asymmetriske, thi de asymmetriske tegn kan indtage 8 forskellige stillinger, eller endnu flere, hvis vi regner med skrå stillinger. Men af forskellige grunde, primært på grund af behovet i creesproget, blev systemet bygget på åbne stavelser som grundelementer, og af praktiske grunde reduceredes skriften ned til grundelementerne. I den form bredte skriften sig mod syd, mod nord og mod vest. Fra mand til mand, uden skoler, uden ordbøger og uden retskrivning. Den blev en individuel skrift med stavelsestegnene som faste elementer. Men simplificeringen fortsatte ved bortfald af ai-stavelserne, erstattet af a-stavelse + i, og ved bortfald af r-stavelserne vest for Hudson Bay. På Baffin Island og Ungavahalvøen gik stavelsestegnenes antal ned til 36, og vest for Hudson Bay ned til 33.²⁴

Der savnes konkrete oplysninger om, i hvilken fart udbredelsen af denne skrift foregik. Men flere ting tyder på, at den nåede Hudson Stræde i løbet af ret kort tid.

Knud Rasmussen kunne efter den femte Thule ekspedition berette om en hændelse, der nogle få år inden ekspeditionens ankomst fandt sted hos rensdyreskimoerne: En ung, ugift fanger ved navn Uánguaq boede ved Hikoligjuaq. Alle kvinder i hans aldersgruppe var gift, ikke alene på stedet, men også hos de omkringliggende grupper. På samme sted boede en ung, smuk, gift kvinde. Når Uánguaq mødte hende, standsede han og talte med hende, lidt for længe, mente bopladsfællerne.

En dag fandt Uánguaq et brev i sin vante. Brevet var skrevet af den unge kones mand og meddelte Uánguaq, at han enten måtte flytte til et andet sted eller blive dræbt. Uánguaq dræbte udfordrerens, og blev taget af det beredne politi. Han tilbragte en vinter i fængsel et sted sydpå, men den følgende sommer skulle der efterforskes videre i sagen. Uánguaq rejste med nordpå, og en dag stak han af og blev siden fundet død. Det var i vinteren 1920.

Det brev, som Uánguaq modtog, var skrevet med syllabisk skrift. Nogle rensdyreskimoer havde lært skrivekunsten ude ved kysten omkring Chesterfield Inlet, Ak-sarneq, hvor eskimoerne ofte samledes omkring hvalfangerne. Før 1920 kunne de fleste rensdyreskimoer læse og skrive syllabisk.²⁵ Det stemmer med, at ca. 75 % af den voksne befolkning i det område, hvor den syllabiske skrift anvendes, siges at kunne skrive og læse.²⁶ Ved vestkysten af Hudson Bay opererede hvalfangerne hovedsagelig i årene op imod 1900, og en af hvalfangerkaptajnerne tog ofte eskimo-

erne fra Big Island i Hudson Stræde og bragte dem til egnen omkring Chesterfield Inlet.²⁷ Det er således tænkeligt, at den syllabiske skrift nåede tværs over Hudson Bay allerede før århundredskiftet.

Når konteksten betyder så meget for forståelsen af en tekst skrevet med syllabisk skrift, foregår læsning i virkeligheden som en blanding af læsning og tydning, og det betyder en del, at man kan tyde alle ordene. Derfor er den syllabiske skrift næsten uanvendelig på tværs af dialektgrænserne, fordi man ikke med sikkerhed kan læse et ord, man ikke kender i forvejen. På grund af den ret store dialektforskel mellem de østlige og vestlige områder i det nordlige Canada, kunne man derfor ikke bruge den syllabiske skrift som fælles skrift, især da der ikke findes nogen dialekt, som forstås af alle og således kunne bruges som grundlag for den fælles skrift.

Dertil må det også spille en rolle, at det er dyrt at skulle have specielle typer til skrivemaskiner, trykkerier o. l. Derved blev det vanskeligt at opbygge en litteratur med syllabisk skrift, og udover de religiøse skrifter er der udkommet meget lidt.²⁸

Naturligvis kom der ønsker om at opbygge en alfabetiskrift, der enten kunne bruges ved siden af eller erstatte den syllabiske skrift. Især efter den anden verdenskrig prøvede adskillige missionærer at udforme en ny eskimoisk skrift. Ingen af dem fik fodfæste. Dels opstod der en vis indbyrdes konkurrence imellem dem, dels var disse forsøg hver for sig for stærkt påvirket af ophavsmandens europæiske skriveskik, og disse forsøg blev således engelske, franske og tyske versioner af eskimoisk.²⁹

Med disse lokale forsøg på en eskimoisk retskrivning måtte der opstå et ønske om en retskrivning, der er fælles for de canadiske eskimoer, og eventuelt for alle eskimoerne. Henimod slutningen af 1950-erne banede forskellige skrifter af Gilles Lefebvre³⁰ og Raymond C. Gagné³¹ vejen for en retskrivning, der var bygget på de eskimoiske fonemer (betydningsskelsættende lyde), og holder sig til det latinske alfabet.

Efter en omfattende fonemanalyse af de østlige dialekter blev den nye retskrivning præsenteret i 1961, først som udkast,³² og var tænkt som fælles canadisk eskimoisk anliggende. Den var i sin opbygning og klarhed den syllabiske skrift klart overlegen, og i sin enkelhed de øvrige forsøg på alfabetiskrift. Man begyndte at udgive forskellige skrifter,³³ også skolebøger.

Den nye retskrivning trængte igennem i det østlige canadiske eskimoområde, men ikke i det vestlige. Hovedårsagen til det må søges i den store dialektforskel, idet man mod vest ikke godt nok kender den dialekt, der ligger til grund for fonemanalysen, nemlig den baffinlandske, og som derved er grundlaget for retskrivningen. I Grønland kan vi prise os lykkelige, når retskrivningen udspringer fra dialekt(er), der kendes af alle, i alt fald forstås af alle.

I det østlige område, hvor børnene har lært at læse den nye retskrivning, er der i de senere år kommet skred i samfundslivet. De moderne tider er kommet. De nye tider mødes bl. a. ved en ret omfattende aktion til fordel for kooperative foretagender i eskimoområdet. I den sydlige del af Canada har myndighederne fået nye behov for kontakt med den voksne, eskimoiske befolkning, hvorefter hovedparten kun læser og skriver den syllabiske skrift. Og i dag udgives der fortsat skrifter med syllabiske tegn.³⁴

Man kan spørge sig selv, hvorfor den syllabiske skrift først begyndte at brede sig, da den for alvor blev underdifferentieret. Der kan naturligvis gives flere svar på dette spørgsmål. Men „økonomiprincippet“ må spille en rolle i den forbindelse. Begrebet „økonomi“ blev i sprogvidenskaben anvendt af den franske lingvist André Martinet om sproglige ændringsprocesser, der går i retning af at få udtrykt så meget som muligt med så lidt anstrengelse som muligt.³⁵ En nedgang i skriftudtrykselementernes differentiation vil være økonomisk, a) når denne reduktion finder sted på forholdsvis sjældent anvendte udtrykselementer, b) når der kun er ringe mulighed for, at de reducerede former kan få de samme lyd- (og skrifttegn-) omgivelser, og c) når reduktionen kun medfører lidt sammenfald mellem flere former. Såfremt sådanne forhold er tilgodeset, vil reduktionen kun medføre ringe mulighed for misforståelser. Man vil f. eks. næppe kunne bruge det samme skrifttegn for to vokalfonemer, fordi de ofte har de samme lyd- og omgivelser og bruges for hyppigt.³⁶ At „ai“-stavelserne som en speciel gruppe kunne undværes, skyldes det, at man kunne skrive denne kombination på en anden måde; derved blev det skrevne ord lidt længere, men systemet blev forenklet. Hvis en skrift skal være „økonomisk“, må den være let at lære.

Når denne reduktion af udtryksmidlerne kunne gennemføres, skyldes det også fænomenet „redundans“. ³⁷ Begrebet går ud på, at forståelsen af det sagte eller det skrevne normalt sikres gennem flere samtidige elementer, der både hver for sig og tilsammen fastslår meningen. Når meningen således sikres gennem flere samtidige elementer, kan man udelade eet eller flere af dem, uden at det går ud over forståeligheden, når de øvrige kendetegn er tilstrækkelige til at sikre forståelsen. Det er redundansen, der tillader den syllabiske skrift at være mangelfuld, og alligevel være anvendelig, og der er ellers mange sammenfald i syllabisk skrift. På grønlandsk tillader redundansen forståelsen af en tekst, selv når mange af ordene er skrevet forkert. Når en retskrivning skal bruges i flere dialektområder, vil den være mest økonomisk, når den er lettere underdifferentieret.

I denne tid, hvor den grønlandske retskrivning revideres, kan det være sundt at stifte bekendtskab med et skriftsystem, der er mere primitiv og mere mangelfuld

end noget andet system inden for eskimoområdet, — måske bortset fra Necks skrift i Alaska,³⁸ — og som alligevel i sin simpelhed havde hentet sin styrke, og kunne gøre det af med analfabetismen (hvis man kan bruge dette udtryk for ikke-alfabetisk skriftform) hos hovedparten af den eskimoiske befolkning i den østlige del af arktisk Canada.

Man kan fristes til at stille det spørgsmål, hvorvidt den syllabiske skrift egner sig til grønlandsk. For at kunne bedømme det, må vi kigge på de betydningsskelsættende lydelementers fordeling i grønlandsk. Vi kan sætte dem i seks grupper:

vokalfonemerne, samt diftongen /ai/ ved udlyd,
stavelsesindledende konsonanter,
/r/ foran en anden konsonant,
den ene, oftest den sidste, af to sammenstødende konsonanter,
konsonant ved ordenes udlyd,
lydlængde, både vokallængde og konsonantlængde.³⁹

I denne gruppering er der taget hensyn til, at de stumme bogstaver i den nuværende retskrivning optræder som lydforlængelse.

Af de seks grupper tager den syllabiske skrift kun regelmæssige hensyn til de to første, og den syllabiske skrift ville nok være lige så mangelfuld på grønlandsk som hos de canadiske eskimoer. Derimod er alle disse forhold tilgodeset i den nye retskrivning for de canadiske eskimoer. Derfor ville den nye retskrivning i Canada være dækkende for grønlandsk, og den ville kunne gøres mere økonomisk ved at indskrænke dens anvendelse af diftongerne.

Det nye forslag til ændring af den grønlandske retskrivning er dækkende ud fra den foran anførte liste, og den vil være økonomisk, hvis den ikke tager hensyn til andre forhold.

Noter og henvisninger:

1. Sturtevant 1962, s. 6; Bloomfield 1965, s. 287.
2. Bloomfield 1965, s. 288.
3. Sturtevant 1962, s. 2.
4. Knud Rasmussen 1925, s. 213 f.
5. Gagné 1960, s. 203.
6. Thibert 1954, s. VIII. Her angiver Thibert, at Peck ved sin overtagelse af den syllabiske skrift tilføjede 4 v-stavelsestegn, og kom derved op på 48 tegn. — Flint 1954, s. V angiver, at Evans havde ca. 60 tegn, idet han må have medregnet de 11 ikke-stavelsesdannende konsonanttegn, der skrives som potenser for at angive en konsonantudlyd.
7. Bloomfield 1965, s. 136 f.
8. Flint 1954, s. IV og V, sammenlignet med Thibert 1954, s. VIII. Thiberts gengivelse svarer til den nuværende anvendelse.

9. Flint 1954, s. VI; Thibert 1954, s. VIII.
10. Flint 1954, s. VI.
11. Kleinschmidt 1861, sp. 24–34.
12. Adam Bech 1865.
13. Petersen 1958, s. 44.
14. Forordet er gengivet i Flint 1954, s. I.
15. New Testament. Eskimo, Toronto 1930 (og tidligere); Common Prayer, Hymns and Choruses, Toronto 1950 (og tidligere). Udg. af E. J. Peck, W. G. Walton m. m.
16. Khaoyimayum titigangit inuinnangmun / Titituyasimayu kayimanatu inutitu ukasimayu. Ottawa 1949. – Latinsk alfabet og syllabisk.
17. Jeg så denne skrift på Baffin Island i 1957.
18. Jfr. Diamond Jenness 1928; Spencer 1959, s. 428–436, samt Zibell & Webster 1970.
19. Petersen 1969/70, s. 243, skemaet.
20. Gagné 1960, s. 203, uden at han dog nævnte, at det drejede sig om r-stavelserne.
21. Eskimo Identification List 1956.
22. Qaujivallirutissat 1964, s. 28.
23. Petersen 1958, s. 95.
24. Gagné 1960, s. 203. Gagné nævnte 32 tegn, så vidt jeg kan se, fordi han havde trukket tegnet for »rai« fra i to omgange.
25. Knud Rasmussen 1925, s. 213–219; Knud Rasmussens Mindeudgave II, s. 110 f.
26. Gagné 1960, s. 203.
27. Birket-Smith 1929, s. 32 f.
28. Eskimo Bulletin, 1953–1954. I dem finder man ordlister, det eneste tilløb til ordbog med syllabisk skrift; Inutitut. Ukiaksak 1966 (syllabisk).
29. Gagné 1960, s. 204.
30. Lefèbvre 1957.
31. Foruden det citerede arbejde: On the Importance of the Phonemic Principle in Design of Orthography. Arctic 1961, vol. 13.1.
32. Uqartu. Tentative Standard Orthography for Canadian Eskimos. Ottawa 1961 (dupl.).
33. Leah Illauq: Imirqutailakuluk nanuaalullu. Ottawa 1962 (dupl.). Qaujivallirutissat (red.: Phyllis Harrison). I disse arbejder er retskrivningssystemet fra 1961 forbedret, bl. a. med udlydskonsonanter, som savnedes i Uqartu.
34. Inutitut, flere numre; Sivulipami katimalaupu inui kuapatut. Ikaluni 1963; Kigulimi mana katimajukatikaput inuit nunagani kuapa pijutigilugu. Puvinitumi 1966.
35. Martinet 1964, s. 182 ff.; s. 210 f.
36. Petersen 1970, s. 2.
37. Martinet 1964, s. 186 f.
38. Alfred Schmitt 1951.
39. Petersen 1969/1970, s. 244.

Anvendt litteratur:

- Beck, Adam:* Akiliniliarnermik oqalugpalârutit. Atuagagdliutit 1865.
- Birket-Smith, Kaj:* The Caribou Eskimos. Report of the V Thule Expedition 1921–1924, vol. 5, part 1, –1929.
- Bloomfield, Leonard:* Language. London 1965 (første udg. 1935).
- Eskimo Bulletin. Ottawa 1953–1954.
- Eskimo Identification List 1956. Frobisher Bay Area (maskinskr.).
- Flint, Maurice S.:* Revised Eskimo Grammar. Canadian Eastern Arctic. Toronto 1954.
- Gagné, Raymond C.:* In Defence of a Standard Phonemic Spelling in Roman Letters for the Canadian Eskimo Language. Arctic vol. 12, nr. 4. Montreal 1960.
- On the Importance of the Phonemic Principle in the Design of an Orthography. Arctic vol. 13, nr. 1. Montreal 1961.
- Uqartu. Tentative Standard Orthography for Canadian Eskimos. Ottawa 1961 (dupl.).

- Illauq, Leah*: Imirqutailakuluk nanuaalullu. Ottawa 1962 (dupl.).
 Inuktitut. Tidsskrift med syllabisk skrift. Flere numre.
Jenness, Diamond: Comparative Vocabulary of the western Eskimo Dialects. Report of the Canadian Arctic Expedition 1913-1918. Vol. 15 A. - Ottawa 1928.
 Khaoyimayum titigangit inuinnangmun / Titituyasimayu kayimanatu inutitu ukasimayu. - Ottawa 1949.
 Kigulimi mana katimayukatikaput inuit nunagani kuapa pijutigilugu. Puvinitumi 1966.
Kleinschmidt, Samuel: Arfersiorfigsâmik inuinigdlo. Atuagagdliutit 1861, sp. 24-34.
Lefebvre, Gilles R.: A draft Orthography for the Canadian Eskimo towards a Future Unification with Greenlandic. Ottawa 1957.
Martinet, André: Éléments de Linguistique Générale. Paris 1964.
 New Testament. Eskimo. Toronto 1930.
Peck, E. J.: Eskimo Grammar. Little Whale River 1883 (trykkeår ukendt).
 Eskimo-English Dictionary. Toronto 1925 (udg. Walton).
Peck, E. J. & W. G. Walton: Common Prayer, Hymns and Choruses. Toronto 1950.
Petersen, Robert: Pagnertôq; Sprog, tale, sagn m. m. Turen til Baffin Island. Godthåb 1958, s. 40-46, samt s. 94-99.
 On Phonological Length in the Eastern Eskimo Dialects. Folk vol. 11-12, 1969/1970, s. 329-344.
 Stikprøver i fordeling af bogstaver og stavelseslængder i grønlandsk. Skole og Kirke 1970, nr. 8, s. 1-4.
Qaujivaallirutissat. Ottawa 1964. (Red. Phyllis Harrison).
Rasmussen, Knud: Fra Grønland til Stillehavet. I, 1925, s. 213-219.
 Rasmussen, Knuds Mindeudgave II, s. 110 ff.
Schmitt, Alfred: Die Alaska-Schrift, und ihre Schriftgeschichtliche Bedeutung. Marburg 1951.
 Sivulipami katimalaupu inui kuapatut. Ikaluni 1963.
Spencer, Robert F.: The North Alaskan Eskimo. A Study in Ecology and Society. Bulletin 171. Bureau of American Ethnology. Washington 1959.
Sturtevant, E. H.: Linguistic Change. Chicago 1962, (1. udg. 1917).
Thibert, Arthur: English-Eskimo / Eskimo-English Dictionary. Ottawa 1954.
Zibell, Willfried & Don Webster: Iñupiat Eskimo Dictionary. Fairbanks 1970.